

LEGEZA JÓZSEF

AZ IDÉN KÉTSZÁZ ÉVE SZÜLETETT **Arany János**

Vándor cipó

CÍMŰ KÖLTEMÉNYÉBEN AZ EVANGÉLIUMI TÉKOZLÓ FIÚ TÖRTÉNETÉT
IDÉZI FEL, ÖNMAGÁT NEVEZVE TÉKOZLÓ FIÚNAK

Arany szegény családból származó gyerekként került a debreceni kollégiumba. Kiválóan tanult, így gyorsan meghódította a tanárait. Úgy látszott, hogy szabaddá vált előtte az értelmi pálya, ami lehetőség volt a szegény sorból való kiemelkedésre is.

Egy napon azonban Debrecenben megjelentek a vándorszínészek, és a még gimnazista Arany Jánost elkápráztatta a színház világa. Otthagyta a kollégiumot, és beállt közéjük. Néhány hétig együtt járt velük az országot, eljutottak egészen Máramarosszigetig.

Arany személyiségétől azonban távol állt a vándorélet, az állandó kiszolgáltatottság érzése, a komédiás lét romantikája. Végül rájött, hogy nem neki való mindez. El is köszönt a színészekről. Még búcsúzóul kapott tőlük valami kis pénzt, és gyalog visszaindult Nagyszalon-tára a szüleihez. A pénzen egy cipót vett, amit az úton eszegetett. Debrecen is útba ejtette, de a kollégiumba nem ment be, nehogy meg-lássák tanárai vagy a diáktársai, és megtudják, hogy ő a tékozló fiú, akinek gyorsan véget ért a még el sem kezdődött karrierje. Azt hitte, minden összeomlott.

A költő amiatt is hazafelé tartott, mert egyik éjjel azt álmolta, hogy az édesanyja meghalt. Az asszony néhány hónappal később valóban elhunyt, de fia hazatértkor még élt. Az önmagát tékozló fiúnak nevező Arany várakozásával ellentétben nem apja, hanem az anyja az, aki megbocsát neki, és vigasztalja, hogy nem történt semmi jóvátehetetlen. A későbbi költői átlátta a teljes megsemmisülés érzését, amiből kiemelte édesanyja irgalmas szeretete. Arany János egész életében Biblia-olvasó ember volt, és visszaemlékezve az életére, párhuzamot látott a tékozló fiú és az ő fiatalkori története között.

VÁNDOR CIPÓ

Kinek nyúlfarknyi a reménye

S többé se kér se vár sokat:

A multban él, ez ócska lom közt

Tesz-vesz, keresgél, rakogat.

Emlékeimmel olykor én is,

– Mint rongya közt egy vén szipó –

Elbíbelődöm: ilyen emlék

Ama fentírt vándor cipó.

A tékozló fiú regéjét

Sokan csináltuk újra már:

Én nem vagyont, kincset pazarlék,

(Apámnak is lett volna bár!)

Hanem jövendőt, biztos állást,

Meg ami erre útnyitó,

Légyvárak-, ábránd- s délibábért...

Tanulság: egy vándor cipó.

Hogy aztán a goromba élet

Jeges zuhannyal önte le:

„Megyek – kiáltám – vészes út ez,

Vissza megint bölcsöm fele!”

Ma fizetés-nap; húsz forintra

Jut húsz krajcár „proporcio”:

Harminc gyalog mérföldre abból

Kifutja... egy vándor cipó.

(...)

Az elfogyott, erőm is elfogy;

Már útban egy egész hetem; -

Itt pap lakik, tán könyörül is:

Bezörgetek – nem tűrhetem!

Elborzadék... ha rám riválna:

„Pusztulj, csavargó, naplopó!”

S lekaptam újjom' a kilincsről:

„Adj lelket még, vándor cipó!”

Élérem végre a szülőhont;

Fedd és gunyol rokon; barát,

Csak egy nem: az anyai szívnek

Érzem üdítő sugarát.

Ezt nem felejtém soha, ámbár

Lettem suhancból nagyapó,

Ezért méltattalak dalomra

Téged, szerény vándor cipó.

(1877. aug. 11.)

Eszembe jut Kosztolányi Dezső Öreg pap című novellája, amiben az író egy vele történt eseményt ír le. Vasárnap van, a gyerekek a diákmisszióra készülnek, és közben háborúdit játszanak, püfölik egymást. Egyszer csak megjelenik köztük az osztályfőnök és gyorsan rendet tesz. Észreveszi, hogy a kis Kosztolányinak elszakadt a zakója. Magához inti: „Gyere velem.” A gyerek teljesíti az utasítást, s közben végig arra gondol, hogy milyen iszonyú büntetésben lesz majd része. Tanára biztos elveszi tőle a kabátját, lefoglalja mint bűnjelet, és eljárást indít ellene. Ám az öreg nevelő meg sem szólal. Leülteti diákját egy székre, leveteti vele a kabátját, tüt és cernát vesz elő, és megvarrja a ruháját, hogy ne rongyosan menjen haza.

A gyerek pedig így tűnődik Kosztolányi leírásában: „Közben gondolkozhattam arról, hogy mi történik. Először is megdöbbszem, hogy közösséget vállal egy nebulóval, és cinkostársként leplezi azt, amit büntetnie kellene. Másrészt vasárnap tilos varrni. Ezt a napot pihenéssel, elmélkedéssel, Istennek tetsző cselekedettel kell megszentelni. Aki varr, az a bünt követ el. Azon tépelődtem, vajon nem jut-e bűne miatt a pokolba, az örök kárhozatba. Ma már tudom, hogy nem. Azóta ha szentekről, földi angyalokról hallok, mindig tüvel-cérnával képzelem el őket és foldozófával.”